

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА ПІДТРИМКА ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВЦІВ, ЯК ЗАСІБ ПОШИРЕННЯ НАУКОВИХ ІДЕЙ УНІВЕРСИТЕТУ

Щетініна Е. М., зав. інформ.-бібліогр. відділу

Рибальченко О. М., заступник директора

Наукова бібліотека Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка

Анотація: У статті розглядаються питання інформаційної підтримки наукової діяльності викладачів ХНТУСГ та ролі бібліотеки у процесах збільшення представництва університетської науки в національному і світовому просторі наукових комунікацій. Акцентовано увагу на досвіді роботи бібліотеки з наукометричними базами даних Web of Science, SCOPUS, Google Scholar. Відмічено новизну діяльності в межах реалізації завдання підвищення індексу популярності авторів ХНТУСГ, участі в проєктах «Наукова періодика України» НБУ ім. В. І. Вернадського, проєкті «Open Journal Systems» (OJS) та створення і ведення електронного архіву (репозиторію) Open Archive KhNTUA.

Ключові слова: бібліотека, наукометрія, бази даних, індекс наукового цитування, Web of Science, SCOPUS, Google Scholar, OJS, Репозиторій, праці співробітників, національний проєкт, повнотекстові бази.

На сучасному етапі особливого значення для Наукової бібліотеки Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (НБ ХНТУСГ) набуває питання пошуку нових можливостей для більш дієвого уявлення цінності своїх послуг, демонстрації свого внеску у вирішення завдань, що стоять перед університетом. Одне із стратегічних завдань – підвищення позицій університету в міжнародних рейтингах (Web of Science, SCOPUS та ін.) за допомогою інтеграції наукових

і освітніх ресурсів ХНТУСГ в міжнародний науково-інформаційний комунікативний простір та поліпшення якості інформаційної присутності в інтернет-просторі. Значна роль в реалізації цього завдання належить бібліотеці, найважливіша функція якої – забезпечення оперативного доступу до всіх видів інформації для інтенсифікації та підвищення якості наукового і освітнього процесів.

Багатьох вчених університету цікавлять питання, пов'язані з цитованістю їх наукових публікацій світовими наукометричними базами даних і розміщенням своїх наукових статей у виданнях, що входять в ці бази.

Наукометричні бази – це бібліографічні, реферативні або повнотекстові бази, які містять записи на статті, монографії, звіти, патенти, і систему посилань на використані в процесі їх підготовки джерела. Головним завданням наукометричної бази є відстеження запитуваності документів (цитованості), що входять в базу, а так само потенціалу вченого, який створив ці роботи [9].

Нині найбільш авторитетними наукометричними базами є бази Web of Science і SCOPUS. Це агрегативні системи, які обробляють величезний масив вхідної наукової документації та ведуть історію її взаємодії. Наукова бібліотека за наказом № 01-08/403 від 30.11.2017 р. є відповідальним підрозділом за моніторинг бібліометричних показників університету в цих наукометричних базах. На сьогодні це новий і затребуваний напрямок діяльності НБ. Фахівці бібліотеки здійснюють пошук і аналітико-статистичну обробку даних, коригування єдиного профілю університету, відстежують динаміку публікаційної активності та цитованості науковців, надають допомогу при створенні і редагуванні профілів ResearchID. Все це дозволяє поступово створювати реальну картину наукових здобутків учених, кафедр, закладу. Класику інформаційно-бібліотечної роботи доповнює наша власна креативність в цьому напрямку. Для упорядкування даних в Авторитетному файлі «Індивідуальний автор» (АФ ІА), в НБ ХНТУСГ створено нову закладку «Наукометрія» (розробники Панарін Г. С., Артюх Н. Є.), в якій

передбачені поля для внесення таких даних, як електронні адреси паспортів науковців (ID Scopus (за наявності), Researcher ID (WoS), ORCID, Google Scholar), статистичні дані про кількість публікацій в БД Scopus, WoS, індекси Гірша, вказується дата актуалізації даних. Це допомагає виконувати довідки для ректорату університету при здійсненні самоаналізу діяльності щодо виконання ХНТУСГ критеріїв підтвердження статусу національного, при виконанні довідки щодо забезпечення конкурсного відбору виконавців державного замовлення на підготовку фахівців (магістрів), для участі на конкурсній основі у відборі з метою отримання безкоштовного доступу до баз даних WoS та Scopus.

Чудовою альтернативою сьогодні для науковців України є наукометрична база – Гугл Академія (Google Scholar). Це надбудова над звичайним індексом Гугл, яка індексує виключно наукові ресурси, насамперед, статті та доповіді. Ця система має базові інструменти для наукометричного аналізу, тому вважається однією з трьох універсальних наукометричних баз даних: Web of Science, Scopus, Google Scholar.

Гугл Академія надає вченим можливість створювати власні акаунти і закріплювати за ними переліки своїх робіт. Таким чином, самі автори та видавництва формують альтернативну реферативно-бібліографічну систему з підтримкою інструментів цитування.

Виконуючи Постанову Президії національної академії аграрних наук України «Про організацію запровадження бібліометричних профілів вчених-аграріїв, наукових установ та періодичних видань НААН в системі «Бібліометрика української науки», та за ініціативою ректорату співробітниками університету були створені авторські профілі науковців (на 13.09.18. – 224), профілі кафедр та університету, які базуються на мережевій наукометричній платформі Google Sholar, проводиться реєстрація бібліометричних профілів вчених-співробітників ХНТУСГ в системі «Бібліометрика української науки».

Для сучасного вченого важливим компонентом наукової діяльності є

досягнення високого індексу цитування. На університетську бібліотеку покладається важливе завдання – поширення результатів науково-дослідної діяльності вчених в національному і світовому науковому Інтернет-середовищі.

В межах реалізації завдання підвищення індексу популярності авторів ХНТУСГ і праць їх інтелектуальної діяльності, у 2014 році Наукова бібліотека приєдналася до національного проекту «Наукова періодика України» НБУ ім. В. І. Вернадського та проекту «Open Journal Systems» (OJS) – відкрите рішення для створення наукових журналів он-лайн. Метою проектів є формування загальнодержавної видавничої інфраструктури та подальшого багатоаспектного використання наукових видань України, єдиного реєстру авторів-суб'єктів системи вітчизняних наукових комунікацій, створення технологічних передумов для розгортання повномасштабної загальнодержавної системи наукометричного моніторингу.

Завдяки платформі OJS, на якій створено проект, стає можливим: створення сайту наукових фахових видань, настройка їх шаблонів, визначення вигляду сторінок інформаційних ресурсів, технічна підтримка і консультація користувачів, підтримка збереження інформації та доступу до неї, відкритий доступ до всіх публікацій тощо. [6, 7]

На основі платформи OJS Наукова бібліотека ХНТУСГ проводить наповнення індивідуальних сторінок наукових фахових видань ХНТУСГ: «Інженерія природокористування», «Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів», «Енергетика та комп'ютерно-інтегровані технології в АПК», «Актуальні проблеми інноваційної економіки» та Вісник ХНТУСГ.

На даний час на платформі розміщено :

- «Інженерія природокористування» – 8 архівів (163 повних тексти)

[<http://journals.urau.ua/index.php/2311-1828/issue/archive>]

- «Енергетика та комп'ютерно-інтегровані технології в АПК» – 6 архівів (139 повних текстів)

[<http://journals.uran.ua/index.php/2311-0767/issue/archive>]

- «Актуальні проблеми інноваційної економіки» – 8 архівів (93 повних тексти)

[<http://journals.uran.ua/index.php/2524-0455/issue/archive>]

- «Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортних комплексів» – 10 архівів (264 повних текстів)

[<http://journals.uran.ua/index.php/2311-441X/issue/archive>]

- «Вісники ХНТУСГ» – 25 архівів (905 повних тексти)

[<http://journals.uran.ua/index.php/wissn021/issue/archive>].

Загалом надано доступ до 1564 повних текстів документів. [11]

Також Наукова бібліотека приймає участь у двох діючих проектах:

Перший проект з 2010 року НБУ ім. В. І. Вернадського «Наукова періодика України», де містяться повні тексти наукових видань. Другим проектом є «Україніка наукова» – реферативна база даних для представлення на веб-сайті НБУ ім. В. Вернадського та підготовки випуску галузевої серії Українського реферативного журналу «Джерело», Серія 2 «Техніка. Промисловість. Сільське господарство». [2]

Популяризації праць вчених університету сприяє створений в 2017 році електронний архів (репозиторій) Open Archive KhNTUA на платформі DSpace, який призначений для зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого і надійного відкритого доступу до документів або об'єктів зберігання наукового, освітнього та методичного призначення, створених представниками будь-якого структурного підрозділу ХНТУСГ, магістрами та студентами, а також надає до них постійний безкоштовний повнотекстовий доступ через Інтернет. Репозиторій є частиною загального електронного інформаційного ресурсу Наукової бібліотеки. [1]

Технічну підтримку, супровід, часткове наповнення репозиторію здійснюють співробітники відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення. Це фахові наукові видання університету, матеріали конференцій, охоронні документи, публікації співробітників

бібліотеки, бібліографічні покажчики. [4]

Для забезпечення більш якісної роботою репозиторію *Open Archive KhNTUA* планується підключення системи статистики та аналізу робочих журналів, що дозволить збирати досить докладну інформацію про роботу репозиторію. [6]

Безперечно, публікації, поміщені в інституційний репозиторій, стануть більш відомими науковому співтовариству, ніж опубліковані виключно в паперовому виданні. Практичне значення електронного репозиторію ХНТУСГ полягає не тільки у вирішенні проблеми збереження в електронному вигляді результатів наукової діяльності, а відкриває можливість інтеграції наукових публікацій наших учених у світове електронне інформаційне середовище і надає можливість вільного доступу до них світової наукової спільноти, що позитивно вплине на рейтинг вчених ХНТУСГ ім. П. Василенка. [4, 7]

Ще одним напрямом популяризації праць вчених є створення в НБ вторинних інформаційних ресурсів у вигляді бібліографічних і біобібліографічних покажчиків. За допомогою БД «Праці співробітників ХНТУСГ», яка містить бібліографічний опис всіх опублікованих робіт наших викладачів і співробітників за весь період існування університету, незалежно від того, чи є наявними ці праці у фондах бібліотеки. Наповнення БД відбувається шляхом відстеження публікацій в фахових виданнях, матеріалах конференцій, роботи зі звітами науково-педагогічних працівників про наукову діяльність. Всього більше 18 830 записів. [8]

Необхідно відзначити, що введення в обіг документів шляхом розміщення їх в електронному середовищі і надання до них відкритого доступу, сприяє не тільки оптимізації обміну науковою інформацією між вченими, а й активізації діяльності бібліотеки.

Новий формат діяльності бібліотеки – участь у грантових конкурсах з метою отримання додаткового фінансування і активізації увагу на ті важливі напрямки бібліотечної роботи, які потрібно розвивати в першу чергу і які

принесуть найбільшу користь. Колектив бібліотеки в своєму розвитку проявляє гнучкість і мобільність, стрімко реагує на пульс часу і шукає шлях бути максимально корисними студентам, викладачам, науковцям. Для організації додаткового навчально-інформаційного простору, який дозволить максимально комфортно і з найбільшою ефективністю вести навчальну, дослідницьку діяльність за рахунок гнучкої комбінації послуг і грамотно організованого мікроклімату, а саме створення коворкінгу в бібліотеці. В 2018 році бібліотека започаткувала проект «Організація CoWork-Hall в Науковій бібліотеці ХНТУСГ імені Петра Василенка», прийнявши участь у Програмі малих грантів громадської дипломатії – освіта і культура від Посольства США в Україні. На жаль, наш проект № 428-06142018 не був обраний на підтримку в цей час. Але це підштовхує нас рухатись далі і шукати нові можливості для реалізації проекту. [10]

Таким чином, на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій бібліотекам необхідно об'єднати свої зусилля по просуванню відкритих інформаційних платформ, створення вторинних ресурсів, розрахованих на використання масивів галузевої повнотекстової інформації, що сприятиме створенню якісно нового інформаційного середовища як університету так і суспільства.

Список використаної літератури

1. Захарова Г. М., Захарова Г. М., Солдатенко И. С. Открытый доступ в действии: репозиторий вуза. *Научные и технические библиотеки*. 2010. № 5. С. 50–59.
2. Про затвердження Порядку передавання електронних копій періодичних друкованих наукових фахових видань на зберігання до Національної

бібліотеки України імені В. І. Вернадського : наказ ВАК України та НАН України від 07 липня 2008 року № 436/311. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/law/08_elkop.html (дата звернення: 12.09.2018)

3. Симоненко Т. Проект «відкритого доступу» – портал «Наукова періодика України». *Бібліотечний вісник*. 2009. № 1. С. 3–6.

4. Слипецький Д., Горбунов В., Сергеева О. Створення електронного репозитарію Інституту біології південних морів НАН України на основі вільно-подширюваного програмного забезпечення. *Бібліотечний вісник*. 2008. № 3. С. 16–21.

5. Солов'яненко Д. В. Академічні бібліотеки у новому соціотехнічному вимірі. Ч І. Академічна бібліотека як видавець. *Бібліотечний вісник*. 2010. №4. С. 3–14.

6. Edgar B. D., Willinsky J. A Survey of Scholarly Journals Using Open Journal Systems. *Scholarly and Research Communication*. 2010. Vol. 1, № 2. P. 1–22.

7. Kopak R., Chiang Chia-Ning An interactive reading environment for online scholarly journals: The Open Journal Systems Reading Tools. *OCLC Systems & Services*. 2009. Vol. 25, №2. P. 114–124.

8. Состояние и перспективы развития научной. периодики Украины : семинар-практикум 12 октября 2012, НТБ им. Г. И. Денисенко НТУУ «КПИ». URL: http://entc.com.ua/?p=40&view=view_conf (дата обращения: 26.06.2017).

9. Научная деятельность как предмет наукометрического анализа. URL: <http://megaobuchalka.ru/9/10532.html> (дата обращения: 26.12.2017).

10. Посольство США в Україні. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/education-culture-uk/> (дата звернення: 26.12.2017).